

KIẾN TRÚC MÁY TÍNH & HỢP NGỮ

Chương 1 HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

■ Biểu diễn số:

- Hệ thống số đếm là tập hợp những ký tự và quan hệ giữa chúng để biểu diễn số.
- 2 loại hệ thống số đếm:
  - Loại không có vị trí.
  - Loại có vị trí (có trọng số):
    - Cơ số (radix): r
    - Các chữ số (digits): $0, 1, 2, \dots, r-1$.
    - Trọng số (weight) ở vị trí i : $w_i = r^i$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- **Biểu diễn số trong hệ cơ số r.**
  - Cơ số r được ghi dạng chỉ số bên dưới - phải.
  - Phần nguyên:

$$\overline{d_n d_{n-1} \dots d_1 d_0}_r = \sum_0^n d_i r^i = d_n r^n + \dots + d_1 r^1 + d_0 r^0$$

- **Phần phân:**

$$\overline{0.d_1 d_2 \dots d_{m-1} d_m}_r = \sum_1^m d_i r^{-i} = d_1 r^{-1} + d_2 r^{-2} + \dots + d_m r^{-m}$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

A. Các hệ thống số đếm:

■ Hệ nhị phân (binary):

- Cơ số $r = 2$.
- Các chữ số: 0, 1.
- Mỗi chữ số : 1 bit.
- Nếu có k bit thì sẽ có 2^k giá trị.
- Số nguyên k bit (không dấu) có tầm trị là : $0 \dots 2^k - 1$
- Số bit cần biểu diễn số nguyên n : $k = \lceil \log_2 n \rceil$
- Có thể thêm ký tự B (hoặc b) ở cuối để phân biệt.

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- **Hệ nhị phân (binary):**
  - **Bit có trọng số nhỏ nhất LSB (Least Significant Bit).**
  - **Bit có trọng số lớn nhất là MSB (Most Significant Bit).**
  - **Số nhị phân lẻ có $LSB = 1$**
  - **Số nhị phân chẵn $LSB = 0$**

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

■ Ví dụ:

$$11011_2 = 1 \times 2^4 + 1 \times 2^3 + 0 \times 2^2 + 1 \times 2^1 + 1 \times 2^0 = 27$$

$$0.1011_2 = 1 \times 2^{-1} + 0 \times 2^{-2} + 1 \times 2^{-3} + 1 \times 2^{-4} = 0.6875$$

$$11011.1011_2 = 27.6875.$$

Binary Number	1	1	0	1	1	.	1	0	1	1
Weights	2^4	2^3	2^2	2^1	2^0	.	2^{-1}	2^{-2}	2^{-3}	2^{-4}
	1×2^4	1×2^3	0×2^2	1×2^1	1×2^0	.	1×2^{-1}	0×2^{-2}	1×2^{-3}	1×2^{-4}
	16	8	0	2	1	.	0.5	0	0.125	0.0625
Result	$16 + 8 + 0 + 2 + 1 + 0.5 + 0 + 0.125 + 0.0625 = 27.6875$									

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

- **Hệ thập phân (decimal)**
  - **Cơ số $r = 10$.**
  - **Các chữ số: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.**
  - **Most Significant Digit(MSD)**
  - **Least Significant Digit(LSD)**
  - **Có thể thêm ký tự D (hoặc d) ở cuối.**

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

- **Hệ bát phân (octal).**
  - **Cơ số $r = 8$.**
  - **Các chữ số: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.**
  - **Có thể thêm ký tự O (hoặc o) ở cuối.**

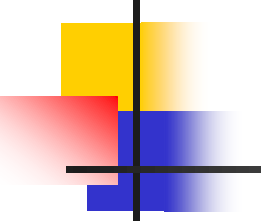

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

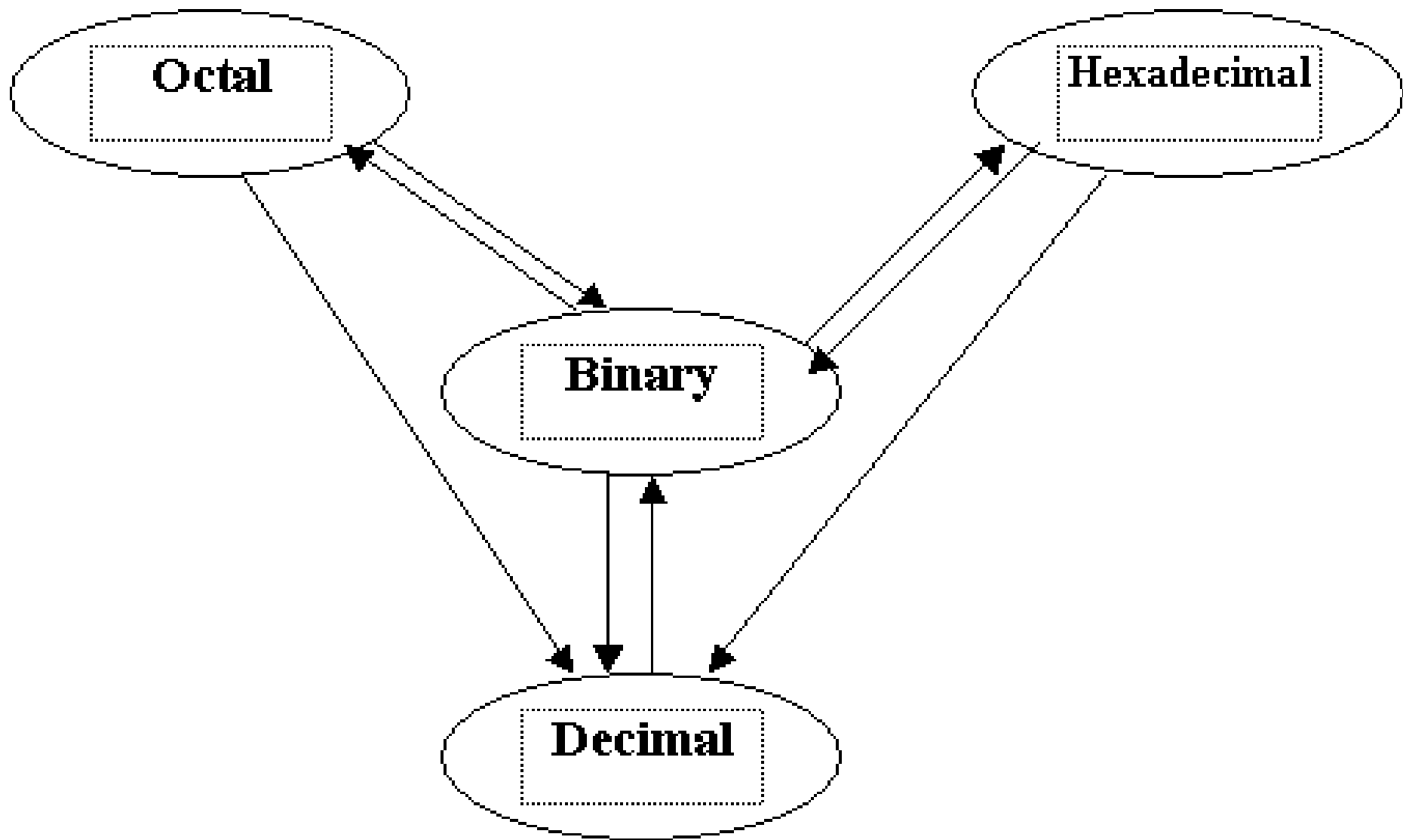
- Thập lục phân (hexadecimal).
  - Cơ số $r = 16$.
  - Các chữ số: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F.
  - Có thể thêm ký tự H (hoặc h) ở cuối.

Hexadecimal Number	3	C	7	A	.	6	E	0	5
Weights	16^3	16^2	16^1	16^0	.	16^{-1}	16^{-2}	16^{-3}	16^{-4}
	3×16^3	12×16^2	7×16^1	10×16^0	.	6×16^{-1}	14×16^{-2}	0×16^{-3}	5×16^{-4}
	12288	3072	112	10	.	0.375	0.0546875	0	0.000076293

Result $12288 + 3072 + 112 + 10 + 0.375 + 0.0546875 + 0 + 0.000076293 = 15482.42976$

Decimal	Binary	Hexadecimal	Octal
0	0000	0	0
1	0001	1	1
2	0010	2	2
3	0011	3	3
4	0100	4	4
5	0101	5	5
6	0110	6	6
7	0111	7	7
8	1000	8	10
9	1001	9	11
10	1010	A	12
11	1011	B	13
12	1100	C	14
13	1101	D	15
14	1110	E	16
15	1111	F	17

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

- **Chuyển đổi cơ số:**
  - **Binary, Octal, Hexadecimal → Decimal.**
  - **Decimal → Binary.**
  - **Binary → Octal.**
  - **Binary → Hexadecimal.**

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

- **Binary, Octal, Hexadecimal → Decimal.**
  - **Lược đồ Horner cho phần nguyên:**
    - Ghi số cần đổi ở hàng trên.
    - Ghi cơ số ở hàng dưới bên trái.
    - Ghi tiếp theo chữ số đầu tiên ở hàng dưới.
    - Nhân chữ số này với cơ số và cộng với chữ số kế tiếp ở hàng trên và ghi kết quả ở hàng dưới.
    - Lặp lại cho đến chữ số cuối cùng.
    - Kết quả là số cuối cùng ở hàng dưới.

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

■ Ví dụ: $1110101_2 = ?_{10}$

1   1   1   0   1   0   1

2   1   3   7   14   29   58   **117**

Vậy $1110101_2 = 117_{10}$

$AFC_{16} = ?_{10}$

A   F   C

16   10   175   **2812**

Vậy $AFC_{16} = 2812_{10}$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- Chuyển đổi cho phần phân:

$$\begin{aligned}\overline{0.d_1d_2\dots d_{m-1}d_m}_r &= \sum_{i=1}^m d_i r^{-i} = d_1 r^{-1} + d_2 r^{-2} + \dots + d_m r^{-m} \\ &= r^{-m} (d_1 r^{m-1} + d_2 r^{m-2} + \dots + d_m) = \overline{d_1d_2\dots d_{m-1}d_m}_r \bigg/ r^m\end{aligned}$$

- Hoặc áp dụng Horner ngược dùng phép chia và cộng.

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

Ví dụ: $0.1101_2 = ?_{10}$

$$1101_2 = 13_{10} \Rightarrow 0.1101_2 = 13/2^4 = 0.8125_{10}$$

Hoặc :

0.	1	1	0	1		chia
0.8125	1.625	1.25	0.5	1		cộng

Vậy $1101_2 = 0.8125_{10}$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

$$0.AF_{16} = ?_{10}$$

$$AF_{16} = 175_{10}$$

$$\Rightarrow 0.AF_{16} = 175/16^2 = 0.68359375_{10}$$

$$3C7A.6E05_{16} = ?_{10}$$

$$11011.1011_2 = ?_{10}$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

- **Decimal $\rightarrow$ Binary.**
  - **Áp dụng lược đồ Horner cho phần nguyên**
    - Ghi số cần chuyển bên phải dòng trên.
    - Nếu là số lẻ ghi 1, ngược lại ghi 0 ở dòng dưới.
    - Chia số cần chuyển cho 2 ghi kết quả ở dòng trên bên trái.

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

Ví dụ:

$$53_{10} = ?_2$$

1	3	6	13	26	53
1	1	0	1	0	1

→

Vậy $53_{10} = 110101_2$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- **Áp dụng lược đồ Horner cho phần phân:**
  - Ghi số cần chuyển bên trái dòng trên.
  - Nhân số cần chuyển với 2 ghi kết quả kế bên.
  - Nếu kết quả ≥ 1 thì ghi 1 ở dưới, ngược lại ghi 0.
  - Tiếp tục nhân 2 cho phần phân và ghi kế bên.

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

Ví dụ:

$$0.8125_{10} = ?_2$$

0.8125	1.625	1.25	0.5	1.0	0
0.	1	1	0	1	
<hr/>					
					→

$$\text{Vậy } 0.8125_{10} = 0.1101_2$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

■ Binary → Octal.

- Ghi thêm các số 0 vào bên trái phần nguyên và bên phải của phần phân sao cho đủ bộ 3 bit kể từ dấu chấm thập phân.
- Tiến hàng chuyển sang hệ bát phân cho mỗi bộ 3 bit.

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

Ví dụ:

$$11011.1011_2 = ?_8$$

$$11011.1011_2 = 011011.101100_2 = 33.54_8$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- **Binary → Hexadecimal.**

- Ghi thêm các số 0 vào bên trái phần nguyên và bên phải của phần phân sao cho đủ bộ 4 bit kể từ dấu chấm thập phân.
- Tiến hàng chuyển sang hệ bát phân cho mỗi bộ 4 bit.

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

Ví dụ:

$$11011.101_2 = ?_{16}$$

$$11011.101_2 = 00011011.1010_2 = 1B.A_8$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

- **Decimal → Octal hoặc Hexadecimal:**

Nên chuyển qua trung gian Hệ nhị phân rồi chuyển sang Octal hoặc Hexadecimal.

Ví dụ:

$$117_{10} = ?_{16}$$

$$117_{10} = 1110101_2 = 75_{16} = 165_8$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

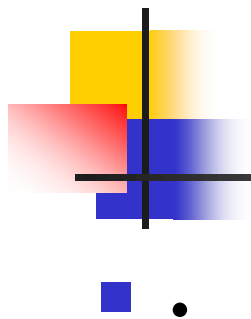

B. Các loại mã thông dụng:

- Mã nhị phân.
- Mã Gray.
- Mã BCD (Binary Coded Decimal).
- Mã quá 3 (Excess 3 – XS3).
- Mã 1 trong n.
- Mã ký tự ASCII (American Standard Code for Information Interchange).
- Mã LED 7 đoạn.
- Mã kiểm tra lẻ (chẵn).

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

Số thập phân	BCD (8421)	BCD (2421)	Mã quá 3	Mã 1 trong 10
0	0 0 0 0	0 0 0 0	0 0 1 1	0 0 0 0 0 0 0 0 0 1
1	0 0 0 1	0 0 0 1	0 1 0 0	0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 0
2	0 0 1 0	0 0 1 0	0 1 0 1	0 0 0 0 0 0 0 0 1 0 0
3	0 0 1 1	0 0 1 1	0 1 1 0	0 0 0 0 0 0 0 1 0 0 0
4	0 1 0 0	0 1 0 0	0 1 1 1	0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0
5	0 1 0 1	1 0 1 1	1 0 0 0	0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 0
6	0 1 1 0	1 1 0 0	1 0 0 1	0 0 0 1 0 0 0 0 0 0 0
7	0 1 1 1	1 1 0 1	1 0 1 0	0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 0
8	1 0 0 0	1 1 1 0	1 0 1 1	0 1 0 0 0 0 0 0 0 0 0
9	1 0 0 1	1 1 1 1	1 1 0 0	1 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0

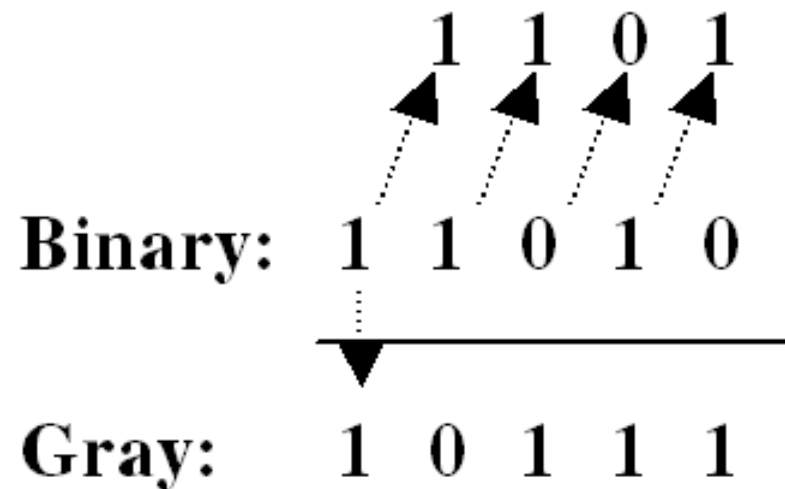

Số thập phân	Binary	Gray
0	0 0 0 0	0 0 0 0
1	0 0 0 1	0 0 0 1
2	0 0 1 0	0 0 1 1
3	0 0 1 1	0 0 1 0
4	0 1 0 0	0 1 1 0
5	0 1 0 1	0 1 1 1
6	0 1 1 0	0 1 0 1
7	0 1 1 1	0 1 0 0
8	1 0 0 0	1 1 0 0
9	1 0 0 1	1 1 0 1
10	1 0 1 0	1 1 1 1
11	1 0 1 1	1 1 1 0
12	1 1 0 0	1 0 1 0
13	1 1 0 1	1 0 1 1
14	1 1 1 0	1 0 0 1
15	1 1 1 1	1 0 0 0

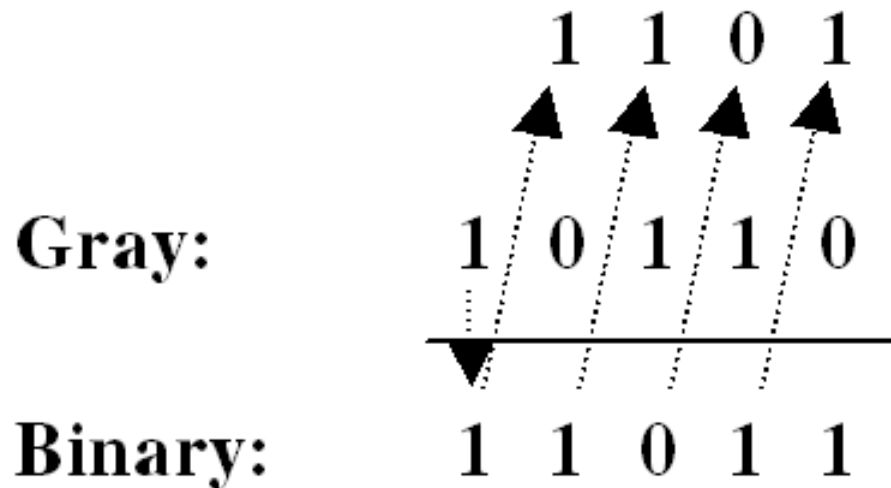
Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

■ Đổi Binary sang mã Gray:

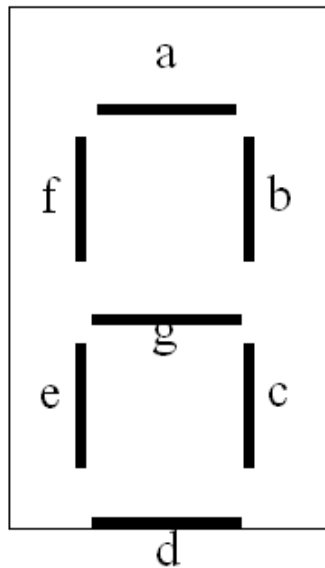
Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

■ Đổi mã Gray sang Binary:

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

■ Mã led 7 đoạn.

	a	b	c	d	e	f	g
0	1	1	1	1	1	1	0
1	0	1	1	0	0	0	0
2	1	1	0	1	1	0	1
3	1	1	1	1	0	0	1
4	0	1	1	0	0	1	1
5	1	0	1	1	0	1	1
6	1	0	1	1	1	1	1
7	1	1	1	0	0	0	0
8	1	1	1	1	1	1	1
9	1	1	1	1	0	1	1

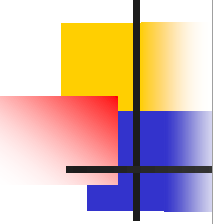

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- Mã ASCII:

		$b_6b_5b_4$ (Cột)							
(Hàng)		000	001	010	011	100	101	110	111
$b_3b_2b_1b_0$	Hex	0	1	2	3	4	5	6	7
0000	0	NUL	DLE	SP	0	@	P	`	p
0001	1	SOH	DC1	!	1	A	Q	a	q
0010	2	STX	DC2	”	2	B	R	b	r
0011	3	ETX	DC3	#	3	C	S	c	s
0100	4	EOT	DC4	\$	4	D	T	d	t
0101	5	ENQ	NAK	%	5	E	U	e	u
0110	6	ACK	SYN	&	6	F	V	f	v
0111	7	BEL	ETB	,	7	G	W	g	w
1000	8	BS	CAN	(	8	H	X	h	x
1001	9	HT	EM	)	9	I	Y	i	y
1010	A	LF	SUB	*	:	J	Z	j	z
1011	B	VT	ESC	+	;	K	[	k	{
1100	C	FF	FS	,	<	L	\	l	
1101	D	CR	GS	-	=	M	]	m	}
1110	E	SO	RS	.	>	N	^	n	~
1111	F	SI	US	/	?	O	_	o	DEL

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- Mã kiểm tra lẻ:
  - Thêm vào một bit 0 hoặc 1 sao cho tổng số bit 1 là một số lẻ.

- Mã kiểm tra chẵn:
  - Thêm vào một bit 0 hoặc 1 sao cho tổng số bit 1 là một số chẵn.

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

C. Các phép tính trong hệ nhị phân

■ Phép cộng.

$$0 + 0 = 0$$

$$0 + 1 = 1$$

$$1 + 0 = 1$$

$$1 + 1 = 0 \text{ nhớ } 1$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

Ví dụ:

$$\begin{array}{rcccccc} & & & 1 & & 1 & & 1 & & \\ & & & & & & & & & \\ & 1 & & 0 & & 1 & & 1 & & 1 \\ + & & & & & 1 & & 0 & & 1 \\ \hline & 1 & & 1 & & 1 & & 0 & & 0 \end{array}$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

- **Phép trừ:**

- **Số bù_1 (1s Complement):**

- Số bù_1 của 1 số nhị phân N có chiều dài n bit là:

$$\text{Bù}_1(N) = 2^n - 1 - N .$$

- Bù_1 của số nhị phân được tính bằng cách lấy đảo từng bit của nó (0 thành 1 và 1 thành 0)

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

- **Số bù_2 (2s Complement):**
  - **Số bù_2 của 1 số nhị phân N có chiều dài n bit là:**

$$\text{Bù}_2 (N) = 2^n - N = \text{Bù}_1 (N) + 1 .$$

- **Số bù_2 được dùng để biểu diễn số âm.**
- **Bit MSB là bit dấu: 0 là số dương và 1 là số âm.**
- **Số nhị phân n bit có thể biểu diễn cho 2^n giá trị trong khoảng :**

$$- (2^{n-1}) \div + (2^{n-1} - 1)$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- Phép trừ số nguyên là phép cộng với số bù 2.

$$A - B = A + \text{Bù}_2(B)$$

Ví dụ: $6 - 13 = ?$

6	0 1 1 0
Bù ₂ (13)	+ 0 0 1 1
-7	<hr/> 1 0 0 1

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

- **Cộng trừ số BCD:**
  - **Bù_2 của số BCD:** số BCD có trọng số nhỏ nhất lấy bù_2, các số mã BCD còn lại lấy bù_1.
  - **Chỉ số n là của số BCD có trọng số lớn nhất, và chỉ số i là của các số BCD còn lại với i từ 0 đến n-1**
  - **Cộng hoặc trừ số BCD, cần phải hiệu đính lại kết quả như ở bảng:**

A + B	S = A + B		<p>Nếu tổng $S_i \geq 10$ hoặc có bit nhớ $C_i = 1$, thì hiệu chỉnh S_i :</p> <p><u>$S_i = S_i + 6$ và $S_{i+1} = S_{i+1} + C_i$</u></p>
A - B	D = A - B = A + Bù_2(B) (Kết quả bỏ bit C_n)	$C_n = 1$: kết quả là số dương ($A \geq B$)	Nếu $C_i = 1$ thì không hiệu chỉnh
			<p>Nếu $C_i = 0$ thì hiệu chỉnh D_i :</p> <p><u>$D_i = D_i + 10$</u></p>
		$C_n = 0$: kết quả là số âm ($A < B$). Lấy bù kết quả	Nếu $C_i = 1$ thì hiệu chỉnh D_i :
			<p><u>$D_i = D_i + 6$</u></p> <p>Nếu $C_i = 0$ thì không hiệu chỉnh</p>

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

■ Ví dụ:

00101001 (29)

+ 01010101 (55)

01111110

+ 0110

10000100 (84)

00101000 (28)

+ 00011001 (19)

01000001

+ 0110

01000111 (47)

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

		1	
	00101001 (29)	0010	1001
-	01010101 (55)	+ 1010	1011
		<hr/>	
		1101	0100
		+	0110
		<hr/>	
		1101	1010 (-26)
		0010	0110 .

Lấy bù _2:

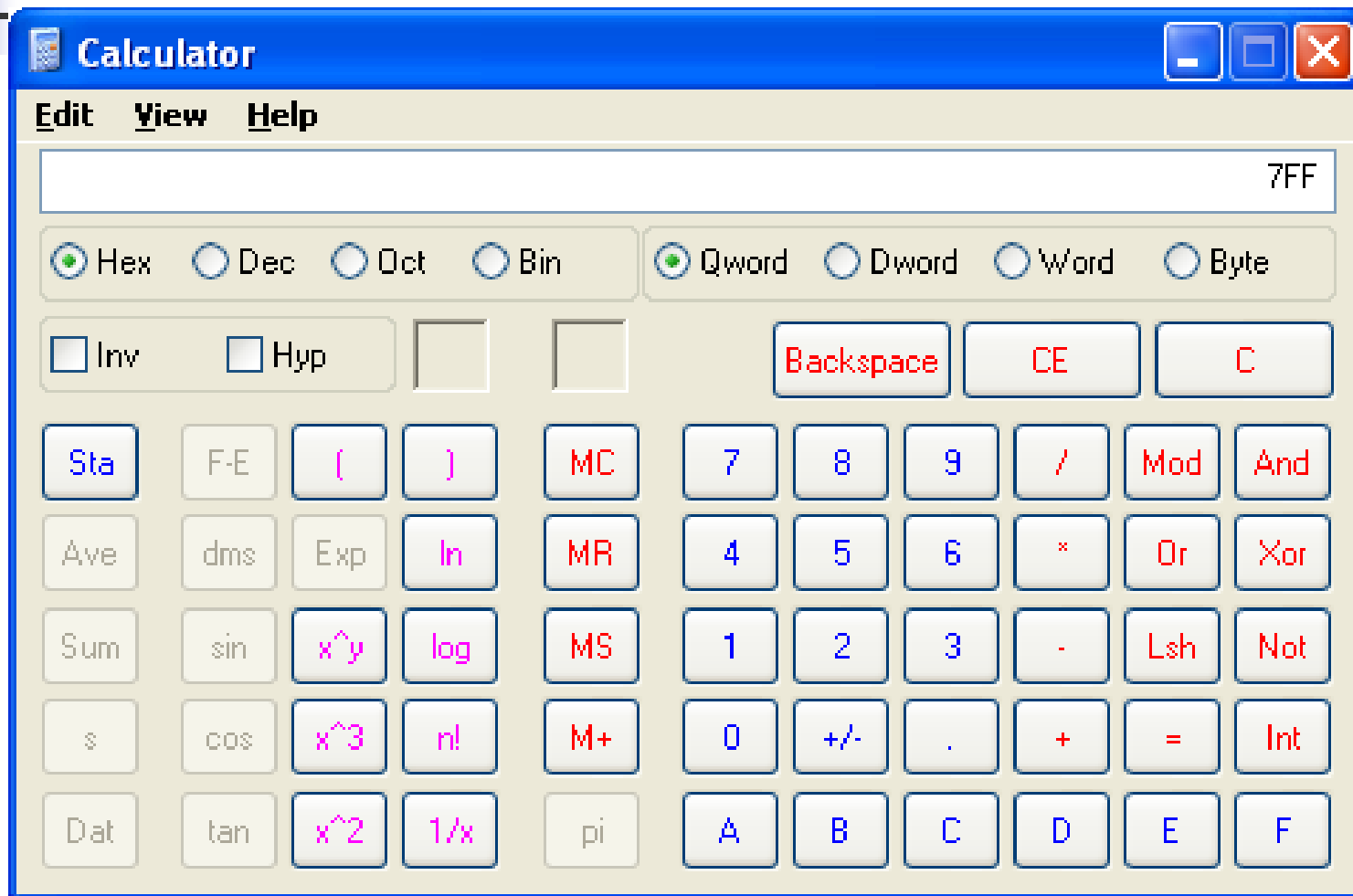
Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐẾM

D. Bài tập:

- Bài tập chương 1: 1 → 20.
- Viết chương trình chuyển đổi qua lại giữa các hệ số đếm.
- Viết chương trình chuyển đổi số Binary sang số BCD và ngược lại.
- Thực hành chuyển đổi qua lại giữa các hệ số đếm dùng Calculator.

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- Kiểu dữ liệu dấu chấm động:
  - float (32 bit):

$$\text{value} = (-1)^{\text{sign}} \times 2^{(\text{exponent}-127)} \times (1 + \text{fraction}).$$

Ch01- HỆ THỐNG SỐ ĐỀM

- Kiểu dữ liệu dấu chấm động:
  - double (64 bit):

$$\text{value} = (-1)^{\text{sign}} \times 2^{(\text{exponent}-1023)} \times (1+\text{fraction}).$$